

Justisdepartementet
Lovavdelingen
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo

Vår ref: RPU2007-002
Vår dato: 19.10.07
Deres ref: 200703927 EP
HCH/ANO/mk
Deres dato: 4.7.2007

Høring – 2007: 5 Frarådningsplikt i kredittkjøp

Det vises til høringsbrev fra dere av 4. juli d.å. der det bes om kommentarer til forslag til endringer i kredittkjøpsloven. Vi viser videre til telefonsamtale der Jussformidlingen ble innvilget utsatt frist til 19. oktober d.å.

Vi ser oss ikke i stand til å kommentere alle forhold som tas opp i høringen, men velger i stedet å knytte kommentarer til utvalgte punkter.

Uttalelsen er også sendt til følgende e-postadresse: andreas.nordby@jd.dep.no.

I. Innledning

Det er Jussformidlingens inntrykk at bruken av kredittkjøp øker, og vi viser særlig til økende annonsering, både for kredittkort og i tilknytning til tilbudsaviser, så som elektronikkjeder og lignende. Markedsføringen tilsier at det er enkelt å få slik kreditt, og det kan være fare for at denne ytes i for stort omfang.

I tråd med en slik økende markedsføring, må det etter Jussformidlingens syn også bli en større bevisstgjøring omkring forbrukernes rettigheter. Her bør forbrukernes vern følge samfunnets utvikling. Flere og mer aggressive former for markedsføring for å verve kunder skulle tilsi at en lovfesting av frarådningsplikten vil være nødvendig for å fremme en likartet praksis for bankene og andre institusjoner som yter kreditt. Således kan man også bedre imøtekomme de mindre gjennomtenkte vurderinger fra kundens side, som i stor grad baserer seg på fristelser skapt gjennom markedsføringen.

Jussformidlingen er av den oppfatning at frarådningsplikten bør lovfestes slik denne følger av Banklovkommisjonens forslag.

Vi vil i det følgende redegjøre for vårt syn.

II. Gjeldende rett

Det foreligger etter gjeldende rett ingen frarådningsplikt for avtaler om kjøp som faller innunder kredittkjøpsloven, jfr. finansavtaleloven § 44 annet ledd. En eventuell frarådningsplikt for kjøp etter kredittkjøpsloven må etter gjeldende rett følgelig baseres på alminnelige kontraktsrettslige regler, herunder reglene om lojalitet i kontraktsforhold, samt avtaleloven §§ 33 og 36. Det er rimelig å tro at det generelt sett ikke foreligger tilstrekkelig juridisk innsikt i de nevnte regelsett, verken blant kredittytere eller forbrukere. Regelsettene innebærer dessuten stor grad av skjønn og er underlagt en helt konkret vurdering for hvert enkelt tilfelle. Det er trolig at en forbruker da må ta saken inn for retten for å bli hørt med sitt krav. Endelig synes ikke reglene å være like tilgjengelige for den jevne forbruker.

På denne bakgrunn er Jussformidlingen av den oppfatning at forbrukere, og særskilt de mer ressursvake, vil stå overfor betydelige vanskeligheter med å hevde sin rett. Dette er i seg selv uheldig.

Det vil dessuten kunne fremstå som uklart både for forbruker og kredittyter om avtalen som er inngått omfattes av finansavtaleloven eller ikke. Den manglende rettsenheten vil kunne være en kime til konflikt, noe som også synes å fremkomme av praksis fra Bankklagenemnda.

Det fremheves imidlertid i denne forbindelse at Forbrukertvistutvalget gjennom sin praksis har trukket analogier fra finansavtaleloven § 47 til kredittkjøp som faller utenfor loven etter § 44 annet ledd, jfr. blant annet FTU-2003/048.

III. Konsekvenser av en eventuell lovfesting

1. Generelt

En lovfestet frarådningsplikt vil etter Jussformidlingens syn først og fremst innebære en klargjøring av rettsstillingen og tilgjengeliggjøre gjeldende regler for både forbruker og den som yter kreditt. En lovfestet frarådningsplikt vil således kunne redusere forskjellen mellom å *ha* rett og å *få* rett.

Hensynet til rettsenhet tilsier også at en slik plikt bør lovfestes. Det synes ikke å foreligge avgjørende grunner for å skille mellom hvilke forpliktelser den ytende har til å fraråde på bakgrunn av om avtalen omfattes av finansavtaleloven eller kredittkjøpsloven.

Jussformidlingen er videre av den oppfatning at en kodifisering vil kunne virke disiplinerende for den institusjon som yter kreditt, og at regelen dermed vil kunne ha en forebyggende virkning.

Jussformidlingen legger til grunn at en frarådningsplikt ikke vil virke unødig prosesskapende, og viser til erfaringer i tilknytning til finansavtaleloven § 47. Vi er videre av den oppfatning at lovfestingen ikke kan antas å medføre noen endring av gjeldende rett. I den utstrekning en kodifisering vil virke prosesskapende, vil dette trolig være begrunnet i økt kjennskap til reglene, og dette er per definisjon ikke negativt.

2. Konsekvenser med hensyn til kontokredittavtaler

Når det gjelder kredittkjøp, i form av låneopptak ved kontokreditt følger det av Bankklagenemnda at det ”etter nemndas oppfatning er [...] akseptabelt at banken ved mindre kreditter foretar en forenklet kredittvurdering [...] samt bruker automatiserte scoringsmodeller”. Dette tilsier at praksisen som regulerer vedkommende låntakers betjeningsevne er tilstrekkelig.

Det er videre lagt til grunn at banken likevel kan ha frarådningsplikt ved kredittkjøp ”etter ulovfestede regler om lojalitet i kontraktsforhold”. I sammenheng med dette har Forbrukertvistutvalget lagt til grunn at det må påhvile selgeren (banken) en rådgivningsplikt som kan grense opp mot slik frarådningsplikt som er hjemlet i finansavtalelovens. § 47.

Som vist er det vanlig praksis å foreta en kredittvurdering av den enkelte låntaker før inngåelse av kontokreditt. Gjennom en automatisert scoringsmodell vil man da kunne anslå vedkommendes betjeningsevne, og derfor om det er forsvarlig å la han eller henne inngå kredittavtalen.

Dette kan likevel betraktes som et noe ufullstendig vern. Det er først og fremst bankene som har interesse av å kartlegge sine kunders økonomiske situasjon, og som nødvendig vil opplyse om disse interne metoder. Kundene selv er til en viss grad uvitende om hva som tas i betraktning. Det er derfor ikke tvilsomt at det kan være andre momenter, slik som personlige forhold, som ikke fanges opp av kredittvurderingen, men som likevel burde vært med i en vurdering av om kredittkjøpet burde vært inngått eller ikke. Dette er forhold som selvfølgelig er vernet av personopplysningsloven.

Som eksempel kan det tenkes at låntaker lider av spilleavhengighet, og gjennom private avtaler har lånt store summer av nære og bekjente. Dette er forhold som i utgangspunktet ikke kommer til uttrykk gjennom en automatisert scoringsmodell. Resultatet på scoringsmodellen kan likevel bli positivt.

På bakgrunn av dette kan en lovfestet frarådningsplikt fremtvinge en mer nyansert vurdering, ved at kunden/låntaker selv mer indirekte trekkes inn i beslutningsprosessen om kredittavtalen bør inngås eller ikke. Etter Jussformidlingens syn vil dermed en låntaker som skriftlig eller muntlig direkte frarådes av sin bank gis en større mulighet til selv å vurdere sin økonomiske situasjon opp mot kontokredittens avtalevilkår.

Vi tror at den ovennevnte bevisstgjøringen av kundene kan forhindre at disse belåner seg med kontokreditt som de ikke vil være i stand til å betjene. På bakgrunn av dette tror vi derfor at også bankene kan høste fordeler av den lovpålagte frarådningsplikten.

3. Konsekvenser med hensyn til kredittkjøp

Utgangspunktet er etter forslaget § 4 tredje ledd at frarådningsplikten skal påhvile den som yter kreditten, typisk der selger yter kreditten i et avbetalingskjøp, eller kredittyter utsteder kredittkort. Det er Jussformidlingens forståelse at praksis med hensyn til å vurdere om forbrukeren er skikket til å betjene kreditten er sprikende for alminnelige kredittkjøp, sett i forhold til avtaler om kontokreditt.

Én felles, lovfestet regel vil dermed kunne bidra til forene praksis med hensyn til hvilken vurdering som ligger til grunn for om kreditt skal innvilges, jfr. punktet foran.

Jussformidlingen ser at frarådningspliktenes aktualitet vil variere på bakgrunn av de ulike kredittforhold som dekkes av loven. Vi er imidlertid enig med Banklovkommisjonen i at dette ikke utelukker at kredittyter underlegges en frarådningsplikt. Den utformingen forslaget er gitt medfører at omfanget av plikten vil kunne tilpasses hvem som yter kreditten og størrelsen på kreditten det er aktuelt å gi forbrukeren. Dette vil kunne ha positive konsekvenser ved kreditter av mindre beløp, som gjerne gis av selger direkte. Her vil i mange tilfeller saksbehandlingstiden være svært kort. Dersom det knytter seg tvil for kredittyteren med hensyn til forbrukerens betalingsevne, vil regelen kunne gi en oppfordring til å fraråde vedkommende fra å ta opp kreditten.

På bakgrunn av den ordlyden som er gitt, jfr. ”må anta”, mener Jussformidlingen at plikten ikke fremstår som så streng at forbrukeres mulighet for å gjennomføre kjøpet på en ellers fornuftig måte reduseres.

V. Jussformidlingens konklusjon

Forslaget vil etter vårt syn klargjøre rettstilstanden hva gjelder forbrukeres rettigheter og kredittyteres forpliktelser. I lys av en samfunnsutvikling der opptak av lån og kreditt øker i omfang, bør reglene som verner forbrukerne utvikles tilsvarende. Et viktig ledd i så måte vil være en ensartet regel om frarådningsplikt etter kredittkjøpsloven, lik den som følger av finansavtaleloven. Den belastning som påføres forbrukeren vil rimeligvis være tilsvarende uavhengig av om forholdet faller innunder den ene eller den andre loven.

Det er dessuten rimelig å tro at dersom det foreligger tvil hos kredittyter med hensyn til om kreditt skal innvilges, vil regelen som foreslås i seg selv kunne gi oppfordring om å fraråde forbrukeren fra å gjennomføre kredittkjøpet.

Kredittinstitusjonenes praksis ved kredittytelser generelt har i dag hovedsakelig fokus på kredittinstitusjonens formål om å sikre seg selv økonomisk overfor insolvente låntakere. En lovfesting av frarådningsplikt i kredittkjøp vil kunne sette et større fokus på kundens forhold.

Det er Jussformidlingens oppfatning at kredittinstitusjonen normalt ikke vil få problemer med låntakere som ikke kan betale for seg. På den annen side vil konsekvensene kunne bli store og svært uheldige for en forbruker.

Jussformidlingen vil med dette anbefale at lovforslaget vedtas som foreslått.

Med vennlig hilsen
for Jussformidlingen

Ingve Larsen
daglig leder

Morten Skjold Ødegaard
leder rettspolitisk utvalg